

☺ ตายแล้วแต่ไม่อยากไปไหน ... ให้ AI ช่วยสิ ☺

-ความตายเป็นสิ่งที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้

แต่จะอย่างไรให้หลังจากเราตายแล้วสิ่งที่ยังคงค้างอยู่จะได้รับการจัดการแบบที่เราต้องการ-

เทคโนโลยีในปัจจุบัน ไม่ได้อำนวยความสะดวกให้แก่ตอนที่เรายังมีชีวิตอยู่นั้น แต่ช่วยอำนวยความสะดวกและเป็นเครื่องมือจัดการชั้นยอดหลังจากที่เราได้ลาจากโลกนี้ไปแล้วด้วย “ธุรกิจบริการดิจิทัลหลังความตาย” (Digital Afterlife Industry) ที่ช่วยทั้งการจัดการสินทรัพย์ดิจิทัล และการฟื้นคืนชีพคนตายให้สามารถพูดคุยกับเราเหมือนตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ ได้เป็นที่พูดถึงอย่างกว้างขวางในหลายประเทศ แน่แน่นอนว่าแนวคิดเรื่องดิจิทัลหลังความตายถูกสร้างและกำหนดรูปแบบโดยสภาพสังคมปัจจุบันที่มีดิจิทัลเข้ามาเกี่ยวข้องทุกช่วงชีวิต แต่หลายคนอาจจะยังมองภาพไม่ออกว่า หลังจากเราตายไปแล้วดิจิทัลจะมาช่วยกำหนดรูปแบบชีวิตหลังความตายของเราได้อย่างไร บทความนี้จะพาคุณไปรู้จักกับเทคโนโลยีที่จะช่วยให้เราสามารถจัดการชีวิตหลังความตายได้

ความสำคัญของข้อมูล

เราอาจไม่รู้ตัวว่าข้อมูลของเราที่หมุนเวียนอยู่ในโลกออนไลน์มีมูลค่า ข้อมูลต่าง ๆ ที่เราได้โพสต์บนออนไลน์เป็นการสร้างตัวตนทางออนไลน์ (Digital Identity) และบางคนสามารถสร้างตัวตนที่มีมูลค่าจากการมีผู้ติดตามบนโลกออนไลน์จำนวนมาก การสร้างผลงานที่มีลิขสิทธิ์ทางออนไลน์ รวมถึงไปถึงการอัปโหลดข้อมูลต่าง ๆ บนโลกออนไลน์ ล้วนมีมูลค่าและถือเป็นสินทรัพย์ทางออนไลน์ทั้งสิ้น ทั้งนี้ มีการคาดการณ์ว่าภายในปี พ.ศ. 2643 (ค.ศ. 2100) หรืออีกประมาณ 75 ปีข้างหน้า บัญชี Facebook ของผู้ที่เสียชีวิตแล้วจะมีมากถึง 4,900 ล้านบัญชี และข้อมูลที่หมุนเวียนอยู่ในระบบก็จะมีมากจนไม่สามารถประเมินปริมาณและมูลค่าได้ จึงเกิดคำถามขึ้นว่าเมื่อเราจากโลกนี้ไปแล้ว ข้อมูล ตัวตน และทรัพย์สินทางดิจิทัลที่เราทิ้งเอาไว้ จะได้รับการจัดการอย่างไร และใครจะเป็นผู้จัดการสิ่งเหล่านั้น?

ทำความเข้าใจกับธุรกิจบริการดิจิทัลหลังความตาย (Digital Afterlife Industry: DAI)

เมื่อความผูกพันทางใจมีมาก การยอมรับในการสูญเสียและการจากไปย่อมเป็นสิ่งยากตามเหตุและปัจจัย ธุรกิจบริการดิจิทัลหลังความตายจึงเริ่มมีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการวางแผนหลังความตาย (End-of-life-planning)

ธุรกิจบริการดิจิทัลหลังความตาย เริ่มจากผู้ให้บริการออนไลน์เริ่มเห็นว่าบัญชี (account) จำนวนมากบนแพลตฟอร์มที่ไม่มีการอัปเดตและเจ้าของบัญชีได้เสียชีวิตไปแล้ว และมองเห็นโอกาสจากสถานการณ์ดังกล่าวที่จะสามารถต่อยอดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบัญชีที่ล่วงลับไปแล้วกับญาติมิตรเพื่อนสนิทที่ยังอยู่ ให้ได้รำลึกถึง และมีปฏิสัมพันธ์กับบัญชีดังกล่าวได้ และหลายคนไม่ว่าจะเป็นญาติหรือเพื่อนสนิทที่จะเลือกเก็บตัวตนของคนจากไปเอาไว้บนโลกออนไลน์

ปัจจุบันบริการดิจิทัลหลังความตายสามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบหลัก คือ

(1) **การจัดการข้อมูลดิจิทัล (Information Management Services)** หากจะพูดให้เห็นภาพก็เหมือนกับการจัดทำคำสั่งเสียหรือพินัยกรรมเอาไว้ว่าข้อมูลทางดิจิทัลที่เกี่ยวข้องเราทั้งหมดจะให้กับเอาไว้ส่งต่อ หรือให้ทำลายทิ้งให้หมดสิ้นหลังจากเสียชีวิตไปแล้ว ปัจจุบันมีบริษัทจำนวนมากที่ให้บริการประเภทนี้ และที่เราคุ้นเคยอาจเป็นบริการของ Google ที่มีการกำหนดรูปแบบการยกเลิกบัญชี (inactivate google account) ที่เจ้าของบัญชีสามารถตั้งค่าล่วงหน้าได้ ปัจจุบันมีบัญชีที่จัดการยกเลิกบัญชีล่วงหน้าเอาไว้กว่าล้านบัญชีทั่วโลก

(2) **การจัดงานรำลึกออนไลน์ (Online Memorial Services)** เป็นบริการที่จัดหาช่องทางให้เราสามารถรำลึกถึงผู้ล่วงลับได้ผ่านช่องทางออนไลน์ อย่างที่ยกตัวอย่างไปข้างต้นกรณีของ Facebook ที่จัดให้มีรูปแบบ memorialized ในบัญชีของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วเพื่อให้คนที่รู้จักมาร่วมรำลึกถึง โดยการโพสต์ข้อความ รูปภาพ หรือวิดีโอ เรื่องราวร่วมกันและแสดงความไว้อาลัยผู้ล่วงลับได้

(3) **การส่งข้อความหลังจากเสียชีวิตแล้ว (Posthumous Messaging Services)** ส่วนใหญ่เป็นการส่งข้อความหรืออีเมลให้กับบุคคลอ้างอิงหรือคนที่เราแจ้งเอาไว้ก่อนเสียชีวิต ซึ่งข้อความที่ส่งมีตั้งแต่ข้อความธรรมดาทั่วไป คำสั่งเสีย ความลับ หรือความปรารถนาสุดท้ายก่อนตาย แต่บริการนี้ไม่ค่อยได้รับความนิยมมากนัก

(4) **การสร้างตัวตนเสมือน (Re-creation Services)** เป็นรูปแบบที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างมาก และคาดว่าจะจะเป็นรูปแบบที่จะได้รับความนิยมในอนาคต ปัจจุบันปรากฏในรูปแบบ chatbot และการสร้างตัวตนเสมือนแบบ avatar ซึ่งตัวตนเสมือนเหล่านี้ถูกจัดสร้างโดยปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI ซึ่งประมวลผลมาจากข้อมูลที่เรโพสต์หรือแชร์เอาไว้บนโลกออนไลน์ มาสังเคราะห์เป็นพฤติกรรม บุคลิก แนวคิด ซึ่งจำลองมาจากตัวตนของเรา (virtual duplicate) *ยิ่งเรามีการโพสต์ข้อมูลมากเท่าไร AI ยิ่งสามารถเรียนรู้พฤติกรรมของเราได้ละเอียดมากขึ้น* โดย AI สามารถสร้างข้อความต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงเหมือนกับที่เราโพสต์เองได้ และแน่นอนว่าเป็นการสร้างความประทับใจให้คนที่ยังอยู่ด้วยการเห็นภาพและพูดคุยด้วยถ้อยคำที่คุ้นเคย

เราจะเห็นว่าบริการดิจิทัลหลังความตายส่วนใหญ่จะเป็นการจัดการตัวเองก่อนตาย แต่รูปแบบที่น่าสนใจคือ รูปแบบการใช้เทคโนโลยี AI มาสร้างตัวตนเสมือนเอาไว้เป็นตัวแทนของเรา ซึ่งตัวอย่างที่เราน่าจะคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี อาทิ

- **เทคโนโลยีโฮโลแกรม (Hologram)** สร้างภาพแบบสามมิติของบุคคลที่ไม่ได้อยู่ในสถานที่เดียวกันหรือบุคคลที่เสียชีวิตไปแล้ว โดยสามารถพูดคุยโต้ตอบและสื่อสารระหว่างกันได้ และอาจมีการนำ AI มาช่วยสร้างบทสนทนาได้

- **โปรแกรม ChatGPT** โปรแกรมข้อความปัญญาประดิษฐ์ (Generative AI) ซึ่งเป็นโมเดลภาษาที่พัฒนาจากการจดจำข้อความบนอินเทอร์เน็ต และนำมาประมวลผลเพื่อตอบคำถามและตอบโต้กับมนุษย์ ได้มี

การพัฒนาเทคโนโลยีที่ชื่อว่า GriefTech ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการผ่อนคลายความเศร้าโศกหลังการสูญเสีย โดยใช้ ChatGPT ในการสร้างข้อความขึ้น ซึ่งข้อความดังกล่าวสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามบุคลิกลักษณะ โดยการป้อนข้อมูลและรายละเอียดในอดีตเพื่อใช้ประมวลผลออกมาได้ ทำให้เราสามารถคุยกับ AI ที่มีลักษณะเหมือนบุคคลที่เสียชีวิตไปแล้วได้ นอกจากจะคุยกันผ่านข้อความแล้ว ปัจจุบัน AI สามารถเลียนแบบวิธีการพูด ความคิด เสียง และบุคลิก ของมนุษย์ออกมาได้แม่นยำถึงร้อยละ 99 ที่เดียว

บทวิเคราะห์

การจากลาสมัยก่อนอาจเก็บไว้ได้แค่ในความทรงจำ แต่ตอนนี้คนที่ตายแล้วยังสามารถโลดแล่นอยู่ในโลกออนไลน์ได้ ถ้าคิดถึงเราก็แค่คลิกเข้าไปดู หรือส่งข้อความผ่าน AI ไปหา นอกจากอำนวยความสะดวก ลดความคิดถึง แล้วยังเป็นอีกหนึ่งที่พึ่งพาทางใจสำหรับคนที่ยังไม่พร้อมจะจากลา อยากรู้ก็ดี แม้จะเป็นเทคโนโลยีที่มีผลทางใจ แต่ต้องพึงระวังถึงความปลอดภัยที่อาจส่งผลกระทบต่อทางกายและการทำงานด้วย โดยเห็นว่ามีประเด็นสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงคือ

(1) ความปลอดภัยในการใช้ AI และความปลอดภัยของข้อมูล: การใช้เทคโนโลยี AI ถือเป็นเหรียญสองด้าน การสร้างบุคคลเสมือนปัจจุบันใช้เทคโนโลยี AI จำเป็นต้องใช้ข้อมูลจำนวนมากในการสร้างตัวตน นั่นหมายความว่าบริษัทที่ให้บริการจะต้องมีข้อมูลที่เรายินยอมให้ถือครองไว้จำนวนมาก และปัจจุบันอย่างที่เราบอกกันดีว่า ทั่วโลกมีมีจอาชีพจำนวนมากที่เชี่ยวชาญในการโจรกรรมข้อมูล และปรับแต่งซอฟต์แวร์เพื่อใช้ก่ออาชญากรรม การเข้าถึงข้อมูลที่ใช้พัฒนา AI จึงไม่ใช่เรื่องยาก และมีโอกาสอย่างมากที่มีจอาชีพจะนำข้อมูลดังกล่าวมาจำลองเสียงหรือบุคคลเพื่อก่ออาชญากรรมได้

(2) ความเป็นส่วนตัว แม้จะไม่มีชีวิตอยู่แล้ว แต่ข้อมูลก็ยังคงได้รับความคุ้มครอง ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มีการโพสต์ไว้ก่อนเสียชีวิต หรือได้ยินยอมให้ใครก็ตามเป็นผู้เก็บรวบรวมไว้ยังคงต้องให้ความเคารพต่อสิทธิของเจ้าของข้อมูลด้วย การเปิดเผยข้อมูลหรือเผยแพร่เกินกว่าขอบเขตที่ผู้เสียชีวิตได้ให้ความยินยอมไม่ควรเกิดขึ้น นอกจากนี้ การที่ผู้ให้บริการเก็บข้อมูลของผู้ที่เคยใช้บริการแพลตฟอร์มไว้โดยไม่ลบทิ้ง และอาจใช้ข้อมูลดังกล่าวเชื่อมโยงเครือข่ายและการเข้าถึงบัญชีที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประมวลผลและเสนอบริการใหม่ ๆ ได้ต่อไปนั้น ถือเป็นกรรกรรมที่ละเมิดความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้แม้ว่าจะเสียชีวิตไปแล้วหรือไม่?

แม้ว่าหลายคนกำลังตื่นตัวกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความมั่นคงทางจิตใจและกายภาพของมนุษย์ แต่ก็ยังเป็นที่ยกเถียงว่าการใช้ AI จะตอบโต้กับความสูญเสียที่เกิดขึ้นได้จริง หรือแท้ที่จริงแล้ว บริการดิจิทัลหลังความตายที่มีอยู่นี้ เป็นเพียงแค่การสร้างคอนเทนต์ทางออนไลน์ประเภทหนึ่งของเจ้าของแพลตฟอร์มเท่านั้น และอาจนำไปสู่การก่ออาชญากรรมที่เกินขอบเขตความสามารถของหน่วยงานผู้มีอำนาจกำกับดูแล

สำหรับประเทศไทย กระแสเรื่องธุรกิจบริการดิจิทัลหลังความตาย หรือ Digital Afterlife ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก เราอาจจะคุ้นเคยกับการใช้ AI ในชีวิตประจำวัน หรือใช้งานสำหรับส่งเสริมศักยภาพทางธุรกิจและการวิจัยมากกว่า อีกทั้งปัจจุบันไทยยังไม่มีกฎหมายกำกับดูแล AI เป็นการเฉพาะ แต่อยู่ระหว่างการจัดทำกรอบแนวทางธรรมาภิบาลปัญญาประดิษฐ์ (AI Governance Framework) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการใช้เทคโนโลยี AI สำหรับทุกภาคส่วน และเมื่อพิจารณาถึงบริบททางดิจิทัลในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตประจำวันของประชาชนอย่างกว้างขวางตั้งแต่เกิดจนตาย จนไปถึงชีวิตหลังความตายด้วยแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยควรต้องมองภาพรวมของสภาพแวดล้อมทางดิจิทัล และสร้างกรอบแนวทางที่ชัดเจนเพื่อให้ไทยสามารถปรับตัวและรับมือได้

นอกจากนี้ AI ยังเป็นประเด็นที่หลายประเทศให้ความสนใจ และเริ่มมีการหยิบยกขึ้นหารือในการเจรจาเศรษฐกิจดิจิทัล/การค้าดิจิทัล เพื่อร่วมกันสร้างมาตรฐานการกำกับดูแลร่วมกัน เนื่องจาก AI ไม่ได้มีแค่ประโยชน์ในเชิงบวก แต่ผลกระทบด้านลบก็รุนแรงไม่แพ้กันหากไม่มีการกำกับดูแลที่ดี ซึ่งอาจจะเห็นจากข้อมูลล่าสุดของ Global Risk Report 2024 ที่ชี้ว่าในอีก 10 ปีข้างหน้า AI จะกลายเป็นเทคโนโลยีที่อันตรายมากที่สุดอันดับที่ 6 และมีความเสี่ยงสูงในการใช้เป็นเครื่องมือที่ก่ออาชญากรรมทางเทคโนโลยีทั่วโลก รวมถึงการปล่อยข้อมูลบิดเบือนที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างด้วย

บทความโดย: นางสาวยุวจุฑา แก้วประทีป
นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการ
สำนักเจรจาการค้าบริการและการลงทุน
กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ
มีนาคม 2567

แหล่งที่มาของข้อมูล:

https://www.creativethailand.org/article-read?article_id=33123

<https://spectrum.ieee.org/digital-afterlife>

<https://www.helsinki.fi/en/researchgroups/digital-death-transforming-history-rituals-and-afterlife/blog/digital-afterlife-what-to-make-of-the-digital-traces-we-all-leave>

<https://www.humanityredefined.com/p/digital-immortality>

<https://www.linkedin.com/pulse/digital-afterlife-legal-ethical-implications-circlexiaoyuan>

<https://www.fastcompany.com/91021083/generative-ai-death-sundance-documentaries>

<https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2014/jun/07/web-immortality-social-media-sites-alive-die-digital>

<https://www.globaltimes.cn/page/202403/1308620.shtml>